

Krsto Spalatin DI

MATTEO RICCI I KONFUCIJEVSKO KRŠĆANSTVO

Konfucije je rođen oko 550. godine prije Krista, a umro je u dobi od kojih sedamdeset godina. U to isto vrijeme u Indiji je živio Buda i osnovao budizam. Neki učenjaci misle da je Konfucije poznavao Lao-tzea, o kojem se kaže da je osnivač taoizma. Sam Konfucije bio je pobožan i marljiv čovjek, koji je u životu nastojao oko kreposna života, a vladare je »savjetovao« kako treba da upravljaju svojim kraljevstvima. Nakon nekoliko godina provedenih u upravnoj službi, Konfucije je počeo putovati i poučavati. Prema predaji, njegov način života i nauka o kreposti mnoge su privlačili. Poslije njegove smrti učenici su osnovali konfucijevsku školu i nastavili živjeti prema njegovu učenju. Oni su konačno skupili i zabilježili učiteljeve izreke u *Zbirku* (Analects). Smatra se da nekim učenicima treba pripisati djela: *Veliko učenje* i *Nauka o srednjem putu*. Ta tri djela, uz *Knjigu Mencija*, koju je dalje razradio i razvio Konfucijev najveći učenik, čine četiri klasične knjige Konfucija. Pripisuju ih Konfuciju jer one odrazuju njegovu nauku i inspiraciju.

Kad bi trebalo reći što je konfucijanizam, onda bi možda najjednostavniji odgovor bio da je to kineski humanizam ili moralna filozofija života. Temelji se na kineskoj literaturi, filozofiji, glazbi, povijesti i pjesništvu, a formuliran je kao Konfucijeva baština i nadahnuće. Konfucije se u prvom redu trudio da *efektivno* i *praktično* odgovori na pitanje kako čovjek treba da živi. Bit njegova učenja mogli bismo raščlaniti na pet temeljnih kreposti:

1. *jen* — tu je riječ vrlo teško prevesti, no u osnovi znači ljubav, ljudsku srdačnost, poštovanje, ono što je vlastito čovjeku ili čovječstvo;
2. pravda;
3. obredna uljudnost ili ponašanje (etiketa);
4. mudrost;
5. vjernost.

Prva je najosnovnija i upravlja svim drugima. Kod Kineza se ona slikovno prikazuje kao čovjek širom raskriljenih ruku, spreman da zagrlji drugoga. Sve druge kreposti znače samo poseban način kako ljudi treba da se odnose prema drugima. Konfucije je učio da samo u pravilnu odnosu prema drugima možemo naći pravu krepost i pravi smisao života. Pomoću tog kreposnog suživljavanja sa svojim bližnjim i preko svoga bližnjeg možemo ostvariti zakon neba, tj. Božju volju. Taj Božji zakon izriče se u ljudskoj savjesti i u živom doživljavanju kreposnih međusobnih odnosa.

Ovaj vrlo jednostavan prikaz Konfucijeva učenja pokazuje kako je Matteo Ricci (1552.-1610.) u bitnom shvaćao konfucijanizam. O. Ricci je bio talijanski isusovac, misionar, koji je došao u Kinu koncem 16. stoljeća. U svojem misionarskom nastojanju da Kini donese kršćanstvo, smatrao je nužnim da poprimi konfucijanizam. Nekoliko godina čitao je i proučavao konfucijevske klasike i povijest konfucijanizma u Kini. Rezultat njegova rada bilo je zalaganje za kritičko prihvaćanje originalnog Konfucijeva učenja. On je najprije radikalno razlikovao suvremeni neokonfucijanizam od starog klasičnog konfucijanizma. Ricci je smatrao da je neokonfucijanizam iskvario i iznevjerio izvornu Konfucijevu misao. Neokonfucijanizam brani ateizam, materijalizam i panteizam. Ricci zastupa da takvo učenje ne možemo naći kod Konfucija. Naprotiv, Ricci na originalnim tekstovima pokazuje da je Konfucije vjerovao u Boga, tj. u Gospodara neba i vrhovnog Vladara, i da je njegova nauka bila divna naravna religija ili etički teizam.

Konfucijeva nauka bila je istinita unutar granica ljudske mudrosti. No to je bila još nesavršena i nepotpuna religija jer nije posjedovala pune objave Isusa Krista. Po sebi je ona, međutim, bila prihvatljiva priprava za puninu kršćanstva. Upravo kao što su u Evropi poganski klasici Grčke i Rima poslužili kao propedeutika za kršćanstvo, tako bismo i poganske konfucijevske klasike mogli upotrijebiti za istu svrhu u Kini. Ricci je čak pokušao pokazati da postoje sličnosti između aristotelovske tradicije na Zapadu i konfucijevskog učenja na Istoku. Napominjao je, da je studij filozofije — bilo aristotelovske, bilo konfucijevske — prikladan ljudski način da se netko pripravi za kršćanstvo. Tako su o. Ricci i drugi isusovci koji su studirali konfucijevsku moralnu filozofiju postali konfucijevski literati — priznati učenjaci u Kini — i isticali Konfucijevu moralnu nauku. Po njihovu mišljenju to je bio najbolji način da oblikuju autentičan i trajan izražaj konfucijevskog kršćanstva.

Ricci je mislio da, prihvaćajući konfucijanizam, prihvaća istine vječne filozofije u kineskom kulturnom obliku. Sam Konfucije priznaje da njegova nauka nije božanska i da nije došla od neke posebne Božje objave. Ona nije bila ništa novo nego samo prikaz i formulacija istina koje oduvijek vrijede i koje su izricale najveće povijesne ličnosti. Najviši izraz ljudske egzistencije dolazi od trajnog prakticiranja kreposti.

U dvadesetom stoljeću konfucijanizam je još uvijek vrlo živ. On je meta žestokih napadaja modernih ateista Kine, no ne mogu ga razoriti. On je također vrlo živ u Koreji i u Japanu, ali ne kao posebna filozofska ili religijska škola koja bi se s budizmom i taoizmom borila za premoć. On postoji kao japanski ili koreanski način života. Nazor na obitelj i društvo, mentalitet i odgoj koji se usađuju kod kuće i u školi, opće kulturne vrijednosti na Orijentu su neke vrsti izražaj ili reakcija na konfucijanizam. Kako je i sam o. Ricci rekao, Kinezi nisu formalno u školi studirali konfucijevske klasike, oni po naravi žive i udišu tu nauku. Konfucijanizam je tako duboko prožeo povijest i tradicije Kine, Koreje i Japana da je u stanovitom stupnju postao njihov prirodni i nacionalni način života. Zato, ako netko želi razumjeti Kineze, Koreance i Japance, mora najprije razumjeti konfucijanizam. Budući da kršćanstvo priznaje sve što je istinito i dobro, ono mora u velikoj mjeri prihvatiti i konfucijanizam. Kako pak ono gradi na pravom ljudskom umovanju, koje može prilagoditi svim kulturnim oblicima, ono ga može i mora prilagoditi i Orijentu. Premda vjera u Isusa Krista stoji iznad kulture, ipak može biti izražena u svakoj zakonitoj kulturi. Zato vjeru moramo shvatiti transkulturalno, a ipak i tako da ona isti čas živi u kulturnim oblicima i Zapada i Istoka. Istina i vjera u Boga ne isključuju ni jedne kulture.

Konfucije je kreposnog čovjeka shvaćao kao univerzalnog, koji pripada svjetskom bratstvu ili društvu. Ricci je to gledao u najvećoj mjeri ostvareno u Isusu Kristu, koji je ušao u povijest pet stoljeća poslije Konfucija. Što je u povijesti bilo objavljeno kao *činjenica* u Isusu Kristu, to sada moramo naviještati našoj kineskoj i orijentalnoj braći. Konfucije je snagom kreposti *jena* otvoren za Isusa Krista.

S engleskog preveo *Ivan Macan*